

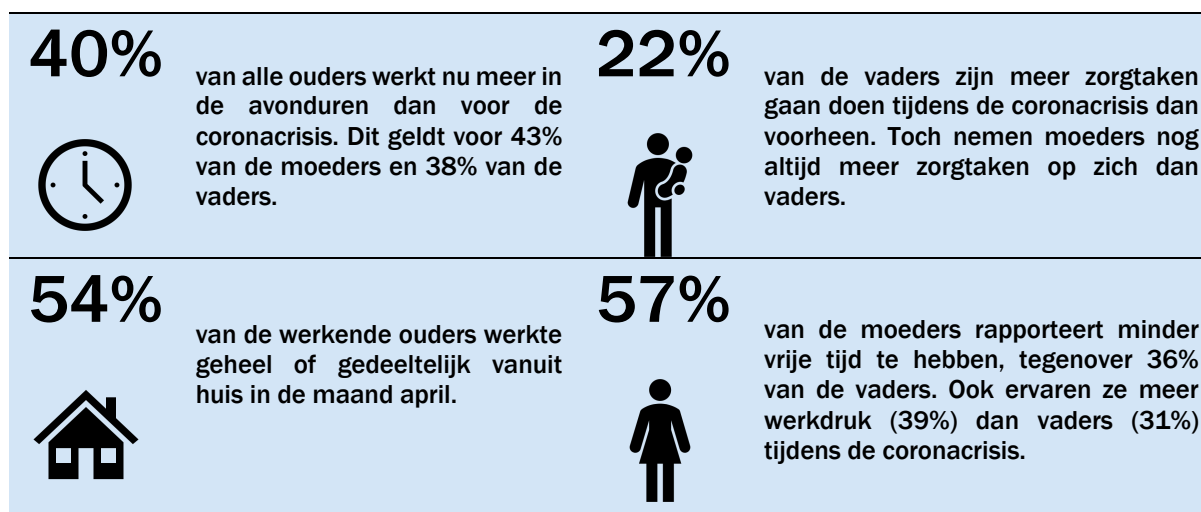
Werkende ouders in tijden van Corona

Meer maar ook minder genderongelijkheid

Mara Yerkes¹, Stéfanie André^{*3}, Janna Besamusca^{*2}, Chantal Remery^{*1}, Roos van der Zwan^{*2}, Peter Kruijen³, Debby Beckers³, Sabine Geurts³, Paul de Beer²

Een gezamenlijke publicatie van de Universiteit Utrecht,¹ de Universiteit van Amsterdam² en de Radboud Universiteit.³

*Gezamenlijk tweede auteur.

Meer of minder gelijkheid tussen ouders?

Hoewel het steeds beter gaat met de emancipatie van vrouwen in Nederland (ze werken meer en zijn vaker economisch zelfstandig), neemt de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen nog altijd toe na de geboorte van kinderen (Portegijs & van den Brakel, 2018). Vaders besteden gemiddeld meer tijd aan betaald werk en moeders aan de zorg voor kinderen en het huishouden. Deze ongelijke verdeling is hardnekkig en verandert maar langzaam.

Het uitbreken van de coronacrisis zou hier verandering in kunnen brengen. Het overgrote deel van de gangbare steunpilaren voor ouders is weggefallen: kinderopvang, BSO's en scholen waren tot voor kort gesloten. Gastouders, opa's en oma's mogen vanwege besmettingsrisico's niet oppassen, dus alternatieven voor formele opvang of school zijn er niet of nauwelijks. Ondertussen werken veel ouders thuis omdat kantoren nog altijd gesloten zijn. Anderen zijn juist hard nodig op de werkvloer, bijvoorbeeld in de zorg- en onderwijssectoren alsook in supermarktketens en

distributie, waardoor buitenshuis werken noodzakelijk is en de zorgtaken grotendeels terechtkomen bij de andere ouder, als die geen cruciaal beroep heeft. De coronacrisis zou de bestaande ongelijkheid tussen vaders en moeders kunnen versterken als vooral moeders vanuit hardnekkige rolpatronen de (extra) zorg op zich nemen. Deze situatie zou ouders echter ook kunnen aanzetten tot een heroverweging en een evenwichtiger verdeling van taken, verplichtingen en vrije tijd. Vrouwen werken bovendien vaker dan mannen in cruciale beroepen. Het is dus de vraag wat de coronacrisis betekent voor de arbeid- en zorgverdeling tussen ouders? En wat betekenen deze ontwikkelingen voor de vrije tijd, de ervaren werkdruk, de werk-privé balans en onenigheid tussen partners?

In deze beleidsnotitie presenteren wij – onderzoekers van drie Nederlandse universiteiten – onze eerste bevindingen van een grootschalig vragenlijstonderzoek onder een representatieve groep vaders en moeders ten tijde van de coronacrisis (april 2020). Ouders kregen vragen

gesteld over hun actuele werk- en thuissituatie.¹ Door een eerste schets te geven van hoe het ouders nu vergaat krijgen we niet alleen inzichten in de onmiddellijke impact van de lockdown-maatregelen op de verdeling van werk- en zorgtaken in Nederlandse gezinnen. We kunnen daarmee ook lessen trekken voor de toekomst, voor het geval dat lockdown-maatregelen opnieuw toegepast worden.

Het probleem van genderongelijkheid

Nederland is nog altijd kampioen deeltijd werken, waarin het anderhalf-verdienersmodel het meest gangbaar is. Hoewel de arbeidsparticipatie van vrouwen de afgelopen decennia substantieel is toegenomen, werken vrouwen, en vooral moeders, grotendeels in deeltijd, besteden ze meer tijd aan zorg- en huishoudelijke taken en hebben ze minder vrije tijd dan mannen (Yerkes & Hewitt, 2019). Mannen werken meer uren, zorgen minder voor kinderen of andere familieleden en worden geconfronteerd met aanhoudende maatschappelijke verwachtingen om kostwinnaar te zijn. Voor veel Nederlandse ouders is deze situatie echter ongewenst. Uit de Emancipatiemonitor van 2018 blijkt dat 40% van de ouders werk en zorg voor kind(eren) het liefst gelijk zou willen verdelen. Dat lukt slechts bij 12% procent van de ouders (Portegijs en van den Brakel, 2018). Deze aanhoudende genderongelijkheid in betaald werk, evenals de ongelijke verdeling van zorg- en huishoudelijke taken, heeft negatieve consequenties voor onder meer de gezondheid en het welzijn van vaders en moeders, de arbeidsmarktpositie en economische zelfstandigheid van moeders en de relatie tussen vaders en hun kinderen.

In de huidige context, waarin de coronacrisis de wereld op zijn kop heeft gezet, zijn de gevolgen voor genderongelijkheid moeilijk te voorspellen. De eerste onderzoeken in andere landen laten zien dat de lockdown-maatregelen enerzijds de mate van genderongelijkheid vergroten, bijvoorbeeld doordat vrouwen (nog) meer zorgtaken op zich nemen. Anderzijds leidt de oververtegenwoordiging van vrouwen in cruciale beroepen ertoe dat mannen – in sommige huishoudens – meer zijn gaan doen aan zorg- en

huishoudelijke taken (Adams-Prassl, Boneva, Golin, & Rauh, 2020; Hupkau & Petrongolo, 2020).

De coronacrisis en de bijbehorende maatregelen hebben gezorgd voor een grote druk op gezinnen met kinderen: ouders moeten zo veel mogelijk thuiswerken, voor hun kinderen zorgen, thuisonderwijs geven en daarnaast het huishouden draaiende houden. Tegelijkertijd wordt werk dat voorheen ondergewaardeerd werd en in sterke mate door vrouwen gedaan – zoals in de zorg, het onderwijs en de kinderopvang – nu als cruciaal beschouwd. Deze ontwikkelingen kunnen tot gevolg hebben dat de verdeling van werk, zorg voor de kinderen en het huishouden tussen ouders in Nederlandse gezinnen verandert.

Onze bevindingen

We analyseren in deze notitie allereerst de invloed van de coronacrisis op de werksituatie en de thuissituatie in Nederlandse gezinnen, gevolgd door de effecten van de coronacrisis op ervaren werkdruk, onenigheid tussen partners en de werk-privébalans.

Wat is de invloed van de coronacrisis op de werksituatie?

De coronacrisis heeft een radicaal effect op de werksituatie van Nederlandse gezinnen. Voor bijna de helft van de ouders veranderde door de lockdown-maatregelen de werklocatie. Ook veranderden voor veel ouders de dagen waarop normaliter gewerkt wordt. Bijna 40% van de ouders werkt minder op hun normale werkdagen. In plaats daarvan zijn ze meer in de avonden en weekenden gaan werken.

Cruciale beroepen: moeders aan kop

56% moeders en 34% vaders beoefenen een cruciaal beroep

Sinds 15 maart bestaat het onderscheid tussen cruciale en niet-cruciale beroepen in Nederland.² De moeders in ons onderzoek werken veel vaker in een cruciaal beroep dan de vaders. Moeders werken daardoor tijdens de coronacrisis vaker buitenshuis dan vaders. Uit ons onderzoek blijkt

¹ Verdere uitleg over onze COGIS-NL-studie (Covid19 Gender (In)equality Survey Netherlands) vindt de geïnteresseerde lezer in de bijlage.

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ouders-scholieren-en-studenten-kinderopvang-en-onderwijs/noodopvang-cruciale-beroepen-en-vitale-processen>

verder dat in een behoorlijke groep huishoudens beide partners in een cruciaal beroep werken. Hiermee kunnen grote verschillen tussen gezinnen ontstaan wat betreft de druk die de coronacrisis op ouders legt.

Meer dan de helft van de moeders (56%) werkt in een cruciaal beroep tegenover een derde van de vaders (34%). Als we alleen kijken naar de groep werknemers die een cruciaal beroep heeft, zien we dat bijna twee derde (65%) vrouw is. Deze bevinding komt overeen met gegevens van het CBS (2020) uit het vierde kwartaal van 2019, die aangeven dat 62 procent (1,9 miljoen) van de 3,1 miljoen Nederlanders in een cruciaal beroep vrouw was.

Van de ouders met betaald werk in onze steekproef heeft 46% een cruciaal beroep. Daarvan heeft de helft een partner in een niet-cruciaal beroep of een niet-werkende partner; de andere helft bestaat uit gezinnen waarin beide ouders in cruciale beroepen werken (38%) en alleenstaande ouders met een cruciaal beroep (11%). Deze verschillen kunnen belangrijke implicaties hebben voor de verdeling van taken, verplichtingen, en vrije tijd tussen ouders, evenals de druk die ouders ervaren tijdens de coronacrisis.

Verschuivende werkdagen door de coronacrisis

40% van de ouders werkt nu meer in de avonduren

Door de coronacrisis werken ouders minder op normale werkdagen en meer op dagen dat ze normaliter vrij zijn. Werk in de avonden en weekenden is ook sterk toegenomen. Vooral moeders lijken zich aan te passen in de coronacrisis.

Bijna 40% van alle ouders zegt minder of veel minder te werken op hun normale werkdagen. Veel ouders geven aan dat ze meer of veel meer in de avonduren (40%) en tijdens weekenden (31%) werken. Vooral moeders passen hun werkdagen aan: waar 51% van de vaders zei evenveel op hun normale werkdagen te werken als voor de coronamaatregelen, geldt dit voor slechts 39% van de moeders. Vier op de tien moeders werkt nu minder op hun normale werkdagen en twee op de tien juist meer.³ Vooral moeders zonder cruciaal beroep zijn minder gaan werken op dagen die ze

normaliter werken. Meer moeders dan vaders werken nu vaker (48% versus 31%) op dagen waarop ze normaliter vrij zijn. Ook werken moeders meer frequent in de avonduren (43% van de moeders versus 38% van de vaders) en in de weekenden (35% versus 27% van de vaders). We constateren naast deze verschillen tussen vaders en moeders dat ook hogeropgeleide ouders meer veranderingen in hun werkdagen ervaren. Ze werken zowel vaker meer (18%) als minder op hun normale werkdagen (48%). Waar 65% van de respondenten met een middelbareschooldiploma en 59% van de mbo'ers op hun normale werkdagen zijn blijven werken, was dit voor slechts 35% van hbo en universitair opgeleiden het geval. Daarnaast zijn hoogopgeleiden beduidende meer gaan werken op hun vrije dagen, in de avonduren of in de weekenden.

Voor werkgevers betekent dit dat een groot deel van hun werknemers met kinderen moeite heeft om op hun reguliere tijden werkzaamheden uit te voeren. Of deze situatie vooral gerelateerd is aan de sluiting van scholen en opvang of juist het gevolg is van verschillen in hoe mannen en vrouwen omgaan met thuiswerken moet nog blijken. Maar op termijn kan het feit dat moeders sneller hun werkmomenten aanpassen leiden tot prestatieverschillen tussen vaders en moeders, met mogelijke gevolgen voor de loopbaanontwikkeling en de economische positie van moeders.

Thuiswerken: het nieuwe normaal?

Vanaf 12 maart jl. werden alle werknemers in Nederland opgeroepen zoveel mogelijk thuis te werken. Daar is massaal gehoor aan gegeven, ook onder ouders. Toch is niet iedereen thuis aan het werk. Veel ouders werken nog steeds buitenshuis, vaak omdat zij een cruciaal beroep hebben. Dit geldt nog meer voor moeders dan voor vaders. Wij constateren dat thuiswerken vooral het 'nieuwe normaal' is voor hoogopgeleide ouders en ouders werkzaam in de publieke sector.

In april werkte meer de helft (54%) van de werkende ouders door de coronacrisis geheel (38%) of gedeeltelijk (11%) thuis. Een klein deel van de ouders (5%) werkte voor de crisis ook al de meeste van hun uren vanuit huis. Tenslotte gaf 4% van de ouders aan op dit moment geen werktaken te hebben en daarom thuis te zijn. Vaders en moeders zeiden even vaak dat ze geheel thuis werkten.

³ Ten opzichte van mannen, van wie 35% minder werkt op normale werkdagen en 14% meer.

Vaders rapporteerden wel iets vaker dat ze gedeeltelijk thuis werkten.

Toch is niet iedereen thuis aan het werk. Nog ruim vier op de tien ouders (42%) werkten in april op een locatie buitenshuis. Sommige ouders (7%) konden thuiswerken, maar kozen ervoor om dat niet te doen. Hoewel vaders hier vaker voor lijken te kiezen dan moeders, zijn deze verschillen marginaal.

Er bestaan belangrijke verschillen tussen groepen wat betreft de mogelijkheden tot thuiswerken. Moeders werken vaker op een locatie buitenshuis dan vaders doordat zij vaker in cruciale beroepen werken. Thuiswerken gebeurt vooral onder hogeropgeleide ouders (hbo of universitair diploma); zij verplaatsten hun werkzaamheden het vaakst naar de thuisomgeving (54% helemaal, 13% deels). Ruim een derde van de ouders (35%) geeft daarentegen aan dat ze hun werk niet thuis kunnen doen door de aard van het werk. Dit geldt vooral voor ouders met een middelbareschooldiploma (65%) en mbo'ers (59%).

Dat thuiswerken vooral het nieuwe normaal is geworden voor hoogopgeleide ouders en ouders werkzaam in de publieke sector kan belangrijke consequenties hebben voor de invulling van de 1,5m samenleving. Ouders met cruciale beroepen (vooral moeders) en ouders met een mbo-diploma of lager werken vaker buitenshuis. Voor deze ouders geldt dat zij mogelijk een hoger risico lopen op besmetting, bijvoorbeeld door het hebben van een cruciaal contactberoep, het vaker gebruik maken van het openbaar vervoer, of contact met anderen op de werkvloer. Voor ouders die (vooral) thuiswerken kunnen de grenzen tussen werk en privé vervagen, waardoor zij juist een groter risico lopen op problemen in het combineren van werk en privé.

Geen werk door de coronacrisis?

Een laatste impact op de werksituatie zien we met betrekking tot de toegang tot werk. Onze studie focust primair op de invloed van de coronacrisis op werkenden maar veel mensen verliezen hun baan door de coronacrisis.⁴ Op het moment van deze studie, april 2020, waren de werkloosheidsgevolgen binnen de groep werkende ouders gering: 23 (3%) van de 773 respondenten die voor de coronacrisis betaald werk verrichten,

verloren hun baan door de coronacrisis. Naast de groep corona-werklozen is een groep respondenten thuis met een baan, maar zonder werkzaamheden. Drieëndertig (4%) van de 750 respondenten met een baan rapporteren dat zij momenteel geen werk te doen hebben. Verder onderzoek van het CPB of anderen (e.g. Von Gaudecker, Janys, & Siflinger, 2020)(bijvoorbeeld Von Gaudecker, Janys, & Siflinger, 2020) moet uitwijzen in hoeverre de toegang tot werk verschilt tussen mannen en vrouwen, en wat de mogelijke consequenties hiervan zijn voor genderongelijkheid.

Wat is de invloed van de coronacrisis op de thuissituatie?

De coronacrisis heeft een duidelijke impact op de werksituatie maar ook op de thuissituatie van Nederlandse ouders. Het algemene beeld is dat de verdeling tussen vaders en moeders nog altijd ongelijk blijft, zowel wat betreft zorgtaken als huishoudelijke taken. We zien echter tekenen van verandering. Een redelijk deel van de vaders geeft aan meer zorgtaken te zijn gaan doen dan voor de crisis. Bij huishoudelijke taken gebeurt dit ook, maar in mindere mate.

Zorgtaken: verandering op komst?

Zorgtaken blijven ongelijk verdeeld, maar 22% vaders zijn (iets) meer gaan zorgen dan in de tijd voor de coronacrisis

Zorgtaken in Nederlandse huishoudens zijn en blijven ongelijk verdeeld; moeders doen in de regel meer dan vaders. Dat algemene beeld is door de coronacrisis nauwelijks veranderd.⁵ Tegelijkertijd constateren we dat de coronacrisis - voor een behoorlijke groep huishoudens - wel degelijk tot een verschuiving in de verdeling van de zorgtaken leidt.

Een derde (34%) van de ouders geeft aan dat voor de coronacrisis de zorg voor kinderen (ongeveer) gelijk verdeeld was. Tijdens de coronacrisis is dat nagenoeg hetzelfde (35%). De meerderheid van de respondenten (65%) zegt dat de zorg voor kinderen binnen hun huishouden ongelijk verdeeld is gebleven, waarbij het vooral moeders zijn die meer

⁴ <https://www.uvw.nl/overuwv/Images/nieuwsflits-arbeidsmarkt-april-2020.pdf>

⁵ In ons onderzoek hebben we gevraagd naar de taakverdeling wat betreft de zorg voor kinderen voor en na de coronacrisis, waarbij respondenten konden aangeven in welke mate zij meer of minder deden dan de partner. Bij de zorg voor kinderen is aangegeven dat deze inclusief thuisopleiding/huiswerkbegeleiding is.

doen. Van alle moeders geeft 60% tijdens de coronacrisis aan meer te doen dan hun partner (voor de crisis was dit 64%). Van alle vaders geeft 10% tijdens de coronacrisis aan meer te doen dan hun partner (voor de crisis 7%).

Van alle ouders geeft 17% aan meer te zijn gaan doen ten opzichte van voor de coronacrisis; vaders (22%) doen dat vaker dan moeders (12%). Een vijfde van alle ouders is minder gaan doen, vaders en moeders verschillen daarin nauwelijks.

De verandering in de verdeling van zorgtaken heeft duidelijk te maken met het al dan niet hebben van een cruciaal beroep. Ouders die in een cruciaal beroep werken, geven vaker aan minder te zijn gaan doen aan de zorg voor kinderen dan voor de coronacrisis. Ouders die meer zijn gaan doen werken juist minder vaak in een cruciaal beroep. Het hebben van een partner die niet in een cruciaal beroep werkt heeft geen invloed op de verandering in de verdeling van zorgtaken tijdens de coronacrisis.

Mannen zijn meer dan voorheen gaan doen in het huishouden

17% van de vaders doen (iets) meer dan voorheen aan huishoudelijke taken

Huishoudelijke taken zijn en blijven – net zoals zorgtaken – ongelijk verdeeld tussen partners in Nederland: moeders doen meer in het huishouden dan vaders. Ook tijdens de coronacrisis is deze verdeling te zien. We zien tegelijkertijd ook kleine veranderingen, maar in mindere mate dan bij de zorg voor kinderen.

De verdeling van huishoudelijke taken tijdens de coronacrisis is nog altijd erg scheef. Op de vraag of zij meer of minder doen dan hun partner geeft slechts een derde van de ouders aan dat de verdeling (nagenoeg) gelijk is (voor de coronacrisis is dit 32%, tijdens de coronacrisis 36%). In totaal geeft 65% van de moeders aan dat zij (veel) meer doet in het huishouden dan de partner (voor de coronacrisis was dat 70%), van de vaders zegt 47% dat de partner veel meer doet (voor de coronacrisis 52%).

Tegelijkertijd zien wij kleine verschuivingen. Een kleine groep (12%) ouders geeft aan meer te zijn gaan doen aan huishoudelijke taken vergeleken met de situatie voor de coronacrisis. Voor vaders (17%) geldt dat vaker dan voor moeders (7%). Er is ook een kleine groep ouders (13%) die aangeeft

minder aan huishoudelijke taken te zijn gaan doen tijdens de coronacrisis. We zien hier geen duidelijk verschil tussen vaders en moeders.

Net zoals bij de verdeling van zorgtaken hebben ook hier de veranderingen te maken met de werksituatie. Ouders die meer huishoudelijk werk zijn gaan doen, werken vaker in een niet-cruciaal beroep; ouders die minder zijn gaan doen, werken juist vaker in een cruciaal beroep.

Samenvattend voor de thuissituatie geldt dat moeders nog altijd meer zorgtaken en huishoudelijke taken op zich nemen dan vaders. Wel blijkt dat vaders vaker dan moeders meer zorg- en huishoudelijke taken zijn gaan doen tijdens dan voor de coronacrisis, maar daarmee neemt de 'thuislast' van moeders niet af.

Deze resultaten over veranderingen in de thuissituatie bieden zowel reden tot optimisme als reden tot zorg. De toename in zorg- en huishoudelijke taken door sommige vaders tijdens de crisis biedt een kans voor verdere emancipatie van zowel moeders als vaders. Vaders worstelen nog altijd met maatschappelijke verwachtingen om kostwinnaar te zijn voor het gezin. Door de coronacrisis krijgen zij nu de kans om deze verwachtingen uit te dagen en meer zorg- en huishoudelijke taken op zich te nemen. Een evenwichtiger verdeling van deze taken kan moeders betere kansen bieden op de arbeidsmarkt en de economisch zelfstandigheid van moeders vergroten.

De verdeling in de zorg voor kinderen en huishoudelijke taken is echter nog altijd zorgelijk, want moeders doen nog steeds meer dan vaders; bovendien weten we nog niet hoe bestendig de extra inzet van vaders is. De extra inzet van vaders thuis leidt bovendien niet automatisch tot minder huishoudelijke- en zorgtaken bij moeders.

Hoe ervaren ouders deze veranderingen?

De coronacrisis heeft een buitengewone grote impact op ouders. Velen ervaren meer werkdruk, hebben minder vrije tijd en de helft van de ouders heeft nu vaker onenigheid over de zorg voor kinderen dan voor de crisis. Bovendien ervaren ze over het algemeen minder vaak dat hun werk en privéleven in balans is. De impact op moeders is nóg groter. Zij ervaren meer dan vaders een stijging van de werkdruk en leveren massaal in op vrije tijd.

Meer én minder werkdruk door de coronacrisis

35% van de ouders met kinderen thuis door sluiting scholen en opvang voelen meer werkdruk

Dat werk en privé door elkaar lopen door de coronacrisis is helder. Door de sluiting van scholen en opvang ervaren ouders meer werkdruk en is het combineren van werk en privé een grotere uitdaging geworden dan voor de coronacrisis. Maar niet iedereen ervaart werkdruk. Tijdens de coronacrisis varieert dit sterk en verschilt de ervaren werkdruk tussen vaders en moeders. Daarnaast is de werkdruk het hoogst in gezinnen waar beide ouders in een cruciaal beroep werken.

Bijna alle ouders in onze studie (94%) geven aan dat hun kinderen in april 2020 volledig (88%) of deels (6%) thuis zijn sinds de algemene sluiting van scholen en opvang. Binnen deze context ervaart een deel van de ouders meer werkdruk: 35% van de ouders geven aan meer werkdruk te ervaren dan voor de coronacrisis. Een stabiel percentage werkende ouders (18%) ervoer voor de coronacrisis echter geen werkdruk en nu ook niet. Voor de ouders die voor de coronacrisis wel (enige mate van) werkdruk ervoeren, is de situatie veranderd. Ervaren werkdruk is gestegen voor 43% van deze ouders. Tegelijkertijd is de werkdruk voor 27% van deze groep gedaald, en voor 29% gelijk gebleven. De ervaren werkdruk verschilt in grote mate tussen moeders en vaders. Moeders ervaren zowel méér werkdruk (39% versus 31%) als minder werkdruk (25% versus 19%) dan vaders.

Ouders met een cruciaal beroep ervaren ook duidelijk meer werkdruk sinds de aanvang van de coronacrisis. Bijna de helft van de ouders met een cruciaal beroep (46%) geeft aan meer werkdruk te ervaren tijdens de coronacrisis tegenover iets meer dan een kwart (26%) van de ouders zonder cruciaal beroep. Het maakt eveneens uit of een of beide ouders binnen een gezin een cruciaal beroep hebben. Als geen van beide ouders in een cruciaal beroep werkt, zegt iets meer dan een kwart (26%) meer werkdruk te ervaren. In huishoudens met één ouder in een cruciaal beroep is dit percentage 38%, en wanneer beide ouders (of één ouder in geval van alleenstaande ouders) in een cruciaal beroep werken ervaart bijna de helft (48%) meer werkdruk.

De wetenschappelijke literatuur laat zien dat werknemers die langdurig hoge stress ervaren minder productief zijn, meer last hebben van burn-

out klachten en eerder geneigd zijn om een andere baan te zoeken in vergelijking tot werknemers die goed in hun vel zitten (Lu et al., 2017). Dat ervaren werkdruk, zowel voor als tijdens de coronapandemie, vaak hoog is bij werknemers in beroepen die wij als maatschappij cruciaal beschouwen is daarom zorgelijk, te meer daar in een deel van deze beroepsgroepen (zorg en onderwijs) al geruime tijd een dringend personeelstekort is. Een hoge werkdruk en werkstress is vooral problematisch als men van dag tot dag onvoldoende kan herstellen. Voldoende vrije tijd is aldus van groot belang.

Moeders leveren massaal in op vrije tijd

57% van de moeders heeft minder vrije tijd door de coronacrisis

De coronacrisis is een aanslag op de vrije tijd voor veel ouders. Bijna de helft (48%) rapporteert (iets tot veel) minder vrije tijd te hebben. Vooral moeders en mensen met een cruciaal beroep leveren in op hun vrije tijd. Meer dan de helft van de moeders (57%) geeft aan minder vrije tijd te hebben dan voor de coronacrisis ten opzichte van 36% van de vaders. Daarnaast zien we dat vooral ouders met een cruciaal beroep inleveren op vrije tijd (55%) ten opzichte van ouders zonder een cruciaal beroep (40%).

Het hebben van kinderen op de basisschool is hier een belangrijke factor. Ouders met kinderen op de basisschool (in vergelijking met ouders met kinderen op de middelbare school) ervaren minder vrije tijd dan voor de coronacrisis. Kinderen in deze leeftijd hebben meer zorg en (school)begeleiding nodig, wat samenhangt met minder vrije tijd voor ouders in de coronacrisis. Enkel mensen die geen werk meer te doen hebben door de coronacrisis geven, niet verrassend, aan meer vrije tijd te hebben.

Uit eerder onderzoek bleek dat mensen met minder vrije tijd een slechtere kwaliteit van leven en slechtere gezondheid en verminderd welzijn ervaren (Yerkes, Roeters, & Baxter, 2018). De verschillen tussen moeders en vaders zijn in dit opzicht zorgelijk te noemen. Bij mogelijk toekomstige lockdown-maatregelen moet er aandacht zijn voor deze verschillen om de impact op de gezondheid en welzijn van ouders, en vooral moeders, te beperken.

Onenigheid tussen partners

Voorals ouders met kinderen op de basisschool en ouders die nu thuis moeten werken hebben meer onenigheid over de zorg voor de kinderen met hun partner. Dit is gelijk voor moeders en vaders.

De meeste ouders gaven aan voor de coronacrisis nooit onenigheid te hebben over het werken op de normale werklocatie (76%), thuiswerken (70%), of vrije tijd (56%). Over de zorg voor de kinderen is voor de coronacrisis maandelijks of vaker onenigheid bij een meerderheid van de huishoudens (51%) en dit is nog sterker als het gaat om huishoudelijke taken (59%).

De coronacrisis heeft vooral verandering teweeggebracht in onenigheid tussen partners over de zorg voor de kinderen. Voor alle andere gebieden zien we dat ouders tijdens de lockdown vaker minder dan meer onenigheid hebben met hun partner. Overigens geeft tussen de 63 en 71% van de respondenten aan dat onenigheden op deze vijf gebieden (de normale werklocatie, thuiswerken, zorg voor kinderen, huishoudelijke taken, vrije tijd) niet veranderd is.

De toename van onenigheid over de zorg voor de kinderen wordt niet verklaard door verschillen tussen moeders en vaders of door het hebben van een cruciaal beroep. Wel maakt het uit of kinderen op de basisschool zitten (28% meer onenigheid) of dat ouders kinderen op zowel de basis- als middelbare school hebben (22% meer onenigheid). Ouders met kinderen op de middelbare school ervaren de kleinste toename in onenigheid over de zorg voor de kinderen (7% ervaart meer onenigheid). De toename in onenigheid is tevens sterker voor ouders die thuiswerken door corona (29% ervaart meer onenigheid) dan voor ouders die buitenshuis werken (13% ervaart meer onenigheid) of altijd al thuis werkten (13% ervaart meer onenigheid). Dit zal (deels) komen doordat de kinderen thuis zijn en opvang of thuisonderwijs nodig hebben.

Recent onderzoek laat zien dat ouders het belangrijk vinden dat het schoolwerk van kinderen goed bijgehouden wordt tijdens de lockdown (Bol, 2020). Ons onderzoek laat zien dat ouders met kinderen op de basisschool hier echter ook vaak onenigheid over hebben. Dit suggereert dat ouders misschien meer ondersteuning nodig hebben vanuit school, bijvoorbeeld door kinderen meer zelfstandig te maken opdrachten te geven.

Coronacrisis een aanslag voor de werk-privébalans voor moeders en vaders

Als de werk-privé balans goed is dan hebben mensen weinig moeite om hun betaalde werk met zorg (voor kinderen of naasten) te combineren. De coronacrisis leidt ertoe dat een aanzienlijk groep ouders het moeilijk vindt om werk en zorg te combineren. De verslechterde werk-privébalans geldt voor alle ouders en niet in het bijzonder voor moeders of vaders.

Weinig ouders (11%) gaven aan vóór de coronacrisis het (redelijk tot erg) moeilijk te vinden om werk en zorg te combineren. Inmiddels geeft bijna een derde (29%) van de ouders aan het (redelijk tot erg) moeilijk te vinden om werk en zorg te combineren. Dit is gelijk voor moeders en vaders. Hoewel 34% van de ouders het zwaarder heeft tijdens de coronacrisis dan daarvoor, ervaart een kleine groep ouders (9%) de huidige situatie als een verlichting van de werk-privébalans. We zien hierin geen verschil tussen moeders en vaders.

De belangrijkste verklaring voor een verslechtering van de werk-privé balans tijdens de coronacrisis is het hebben van kinderen in de basisschoolleeftijd. Voor deze groep ouders zien we dat 46% aangeeft dat het moeilijker is geworden om werk en zorg te combineren, terwijl dit 36% is voor ouders die kinderen op de basis- en middelbare school hebben en 15% voor ouders die enkel kinderen op de middelbare school hebben. Dit komt waarschijnlijk omdat jonge kinderen meer begeleiding en vermaak behoeven tijdens thuisonderwijs.

Dit betekent dat naast een toename in onenigheid met de partner, ouders ook meer conflict ervaren tussen werk en privé. Dit geeft aanleiding tot zorg over de mentale en fysieke gezondheid van mensen en de impact daarvan op hun werk en gezin.

De werkgeverscontext

Gezien de impact van de coronacrisis op ouders, kunnen de verwachtingen van werkgevers een belangrijk rol spelen. Een groot deel van de ouders uit onze studie lijken te kunnen rekenen op begrip van werkgevers voor de bijzondere situatie waarin zij verkeren. Een groot deel van de ouders zegt dat de werkgever verwacht dat er minder werk (38%) wordt gedaan, echter een groter deel verwacht dat er evenveel werk (40%) wordt gedaan. Zowel de ouders die grotendeels thuiswerken (58%) als de ouders die deels thuis en deels buitenshuis werken (58%) rapporteren dat de werkgever minder verwacht. Dit verschilt enigszins tussen vaders en

moeders: van de vaders zegt 42% dat hun werkgever evenveel verwacht, bij de moeders is dat 38%. Daarnaast geven vaders (41%) ook vaker aan dan moeders (35%) dat hun werkgever minder verwacht.

Conclusies

Voor de coronacrisis ging het steeds beter met de emancipatie van vrouwen in Nederland hoewel de ongelijkheid tussen vaders en moeders hardnekkig is. De coronacrisis en de bijbehorende maatregelen om de spreiding van het virus te beperken zorgen duidelijk voor een grote druk op Nederlandse gezinnen met kinderen, maar creëren ook kansen om die hardnekkige arbeid-en-zorgpatronen te veranderen.

Een aantal van onze bevindingen geven reden tot zorg. Door de veranderde werksituatie hebben moeders hun werkdagen meer aangepast dan vaders en werken ze vaker dan vaders in de avonden en de weekenden. Moeders leveren sterk in op de vrije tijd, ervaren meer werkdruk, en geven aan meer moeite te hebben met de balans tussen werk en privé dan vaders.

Maar er is ook enige reden tot optimisme. Een redelijk deel van de vaders geeft aan meer te zijn gaan doen aan zorg- en huishoudelijke taken tijdens de coronacrisis dan daarvoor. Hoewel moeders nog altijd meer doen aan zorg- en huishoudelijke taken dan vaders, biedt deze toename een kans op verdere emancipatie van zowel moeders als vaders. Er rest echter de belangrijke vraag hoe we deze gelijkwaardiger inzet vasthouden nu we de “intelligente lockdown” langzaam achter ons laten.

Referenties

- Adams-Prassl, A., Boneva, T., Golin, M., & Rauh, C. (2020). Inequality in the impact of the coronavirus shock: new survey evidence for the UK (IZA DP No. No. 13183). Bonn. Retrieved from <https://www.inet.econ.cam.ac.uk/working-paper-pdfs/wp2010.pdf><https://www.cam.ac.uk/research/news/younger-workers-hit-harder-by-coronavirus-economic-shock-in-uk-and-us>
- Hupkau, C., & Petrongolo, B. (2020). Work, care and gender during the Covid-19 crisis. London. Retrieved from <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/cepcovid-19-002.pdf>
- Lu, Y., Hu, X.-M., Huang, X.-L., Zhuang, X.-D., Guo, P., Feng, L.-F., ... Org, I. (2017). The relationship between job satisfaction, work stress, work-family conflict, and turnover intention among physicians in Guangdong, China: a cross-sectional study. *BMJ Open*, 7. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2016-014894>
- Portegijs, W., & van den Brakel, M. (2018). Emancipatiemonitor 2018. (S. Cornelissen, Ed.), Emancipatiemonitor: 2018. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek en Sociaal en Cultureel Planbureau. Retrieved from <https://digital.scp.nl/emancipatiemonitor2018/>
- Von Gaudecker, H.-M., Janys, L., & Siflinger, B. (2020). Labour supply in the early stages of the CoViD-19 Pandemic : Empirical Evidence on hours , home office , and expectations (No. 13158). Bonn. Retrieved from <http://ftp.iza.org/dp13158.pdf>
- Yerkes, M. A., & Hewitt, B. (2019). Part-time work strategies of women and men of childbearing age in the Netherlands and Australia. In H. Nicolaisen, H. C. Kavli, & R. S. Jensen (Eds.), *Dualisation of part-time work: the development of labour market insiders and outsiders*. Bristol: Policy Press.
- Yerkes, M. A., Roeters, A., & Baxter, J. (2018). Gender differences in the quality of leisure: A cross-national comparison. *Community, Work & Family*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/13668803.2018.1528968>

Bijlage: verdere informatie over de COGIS-NL studie

Voor de Covid19 Gender (In)equality Survey Netherlands (COGIS-NL) zijn mannen en vrouwen in gezinnen met thuiswonende, minderjarige kinderen met tenminste één werkende ouder bevestigd over hun werk- en privé-situatie in het begin van de Coronacrisis. Aan de studie deden in totaal 868 respondenten in 643 huishoudens mee. De analyses die hier worden gerapporteerd geven informatie over de ervaring van individuele respondenten. Het veldwerk vond plaats van 13 t/m 28 april en werd uitgevoerd door CentERdata. De studie is uitgevoerd binnen het representatieve longitudinale LISS-panel (Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences, <https://www.lissdata.nl/>) en werd mogelijk gemaakt door een beurs van de ODISSEI infrastructuur (<http://odissei-data.nl/nl/>). Deze data worden in de komende maanden openbaar en zijn aan te vragen via de LISS-panel website. Meerdere metingen zullen de komende maanden plaats vinden, deze data zullen eveneens beschikbaar worden gesteld via LISS.